

УДК 94(477)(092)

І. Ю. ОПАЦЬКИЙ\*

**ВЗАЄМИНИ РОДИНИ КУРІННИХ  
ІЗ Н. Д. ПОЛОНСЬКОЮ-ВАСИЛЕНКО  
(за матеріалами листування)**

У публікації представлено фрагмент листування відомих діячів української інтелігенції в повоєнній Німеччині – Наталії Полонської-Василенко та Раїси Курінної. Листи збагачують нас не лише новою інформацією про повсякденне життя української інтелігенції в еміграції, організацію наукових товариств тощо, а й розкривають особливості взаємин родини Курінних із Н. Полонською-Василенко – взаємоповагу, турботу і людяність.

**Ключові слова:** Р. Курінна; П. Курінний; Н. Полонська-Василенко; листування; еміграція; Український вільний університет (УВУ), Українська вільна академія наук (УВАН).

В архіві Українського вільного університету (УВУ) в Мюнхені, в особовому архівному фонді історика Наталії Дмитрівни Полонської-Василенко (Моргун) (1884–1973) зберігається її листування з Раїсою Михайлівною Курінною (1894–1977) – дружиною відомого археолога, одного із засновників УВАН, професора УВУ Петра Петровича Курінного (1894–1972). Якщо ім'я Н. Полонської-Василенко рекомендацій не потребує, то біографія П. і Р. Курінних менш відома широкому загалу дослідників.

На сьогодні дослідниками зроблено чимало у вивченні біографії П. Курінного. Перевидано його працю “Історія археологічного знання про Україну”<sup>1</sup>, де вчений висвітлює історію археологічної науки в Україні з найдавніших часів до 40-х років ХХ ст. Основні віхи професійної та наукової біографії П. Курінного знайшли відображення у публікації С. Білокопя<sup>2</sup>. Значний масив листування П. Курінного з колегами та рідними, насамперед батьком, введено до наукового обігу Г. Станиціною<sup>3</sup>. Опублікований епістолярій є цінним джерелом з історії повсякденного життя та доповнює біографічні відомості про родину Курінних. Ю. Торгалю збагатив біографічні відомості про П. Курінного, опублікувавши унікальні матеріали<sup>4</sup>, передані та збережені пасербом П. Курінного – Ю. Денбським. Ці публікації можуть бути базою для більш глибоких студій.

\* *Опацький Ігор Юрійович* – аспірант 3-го року навчання кафедри історії України історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Особливість більшості біографічних досліджень полягає в тому, що основну увагу авторів зосереджено на розкритті так званого “доєміграційного” періоду життя вченого. Л. Пекарська,<sup>5</sup> описуючи біографію П. Курінного, відзначає і його активну участь у науковому житті української еміграції. Однак комплексне дослідження “еміграційного” періоду життя П. Курінного ще чекає свого дослідника. Щодо взаємин П. Курінного з Н. Полонською-Василенко, то у найповнішій науково-біографічній праці про останню, автор не акцентував увагу на них<sup>6</sup>. Сподіваємося, що опубліковані листи стануть у пригоді для більш детальнішої реконструкції повсякдення та інтелектуальної біографії української інтелігенції у повоєнній Німеччині.

П. Курінний народився 4 травня 1894 р. у м. Умань у родині відомого громадського діяча, адвоката за фахом Петра Федоровича Курінного. Під час навчання в Уманській гімназії юному П. Курінному, як і іншим учням, вчитель історії та географії Д. М. Щербаківський прищепив інтерес до етнографічних та археологічних експедицій, який переріс у справу всього життя. 1913 р. П. Курінний став студентом Київського університету, а вже 1914 р. у газеті “Нова Рада” була опублікована його перша розвідка “Відкриття Батиевих воріт у Києві”. Після завершення навчання в університеті П. Курінний повернувся до м. Умань, де працював учителем, а згодом – директором української гімназії імені Б. Грінченка. Окрім роботи в гімназії, П. Курінний заснував в Умані краєзнавчий музей, редагував кілька видань, працював викладачем на численних курсах. 1924 р. він переїхав до Києва, де невдовзі очолив Всеукраїнське музейне містечко (офіційна назва – “Всеукраїнський музейний городок”) на території Києво-Печерської Лаври; водночас був членом Всеукраїнського археологічного комітету (ВУАК) в складі Всеукраїнської академії наук (ВУАН). На початку 1933 р. його, як і багатьох представників української інтелігенції, було заарештовано у зв’язку зі справою М. Скрипника. П. Курінному було заборонено працювати за фахом, викладати та друкувати свої статті. 1937 р. у СРСР почали запрошувати “старих фахівців” до співпраці, внаслідок чого вчений отримав посаду наукового консультанта в Центральному історичному музеї. Під час Другої світової війни він, як і Н. Полонська-Василенко, працював у музеї-архіві переходною доби, очолюваному О. П. Оглоблиним. Під час відступу нацистської армії супроводжував музейні цінності, що евакуйовувалися до німецького м. Гохштедт-на-Дунаї (Höchstädt an der Donau) і разом із дружиною залишився на еміграції. 1945 р. брав участь у поновленні УВУ, був ініціатором заснування УВАН. Викладав в УВУ, Богословсько-педагогічній академії, у 1954–1961 рр. очолював українську редакцію Інституту з вивчення СРСР та був членом низки наукових товариств<sup>7</sup>.

Друга дружина П. Курінного – Р. Курінна (дівоче прізвище – Чернявська) – донька Михайла Чернявського та німкені Марти Ланге,

народилася 30 квітня 1894 р. у м. Білостоці (Białystok, Польща) (померла 20 січня 1977 р. у Мюнхені). Себе ідентифікувала як напівнімкеню та зазначала, що мовою спілкування в її родині була німецька. За першим шлюбом – дружина композитора і диригента оркестрів В. М. Денбського (1892–1976). Їхній син Юрій Денбський навчався у єдиній в Києві німецькій школі аж до її закриття в 1937 р.<sup>8</sup> Із 1926 р. до 1933 р. Р. Курінна працювала секретарем у заповіднику “Всеукраїнське музейне містечко”, очолюваному П. Курінним. Під час нацистської окупації Києва працювала перекладачем. Цивільний шлюб П. Курінного та Р. Денбської було оформлено 1941 р. у Києві, а 21 травня 1950 р. в Українській автокефальній православній церкві св. Володимира табору Шляйсгайм у Баварії між ними було укладено церковний шлюб<sup>9</sup>. Р. Курінна перекладала з німецької твори Райнера Марії Рільке. Займалася опрацюванням багатотомного щоденника уманського громадського діяча (свого тестя) П. Ф. Курінного. О. Ф. Бургард (Юрій Клен) присвятив їй свого часу вірша<sup>10</sup>.

П. Курінний вперше “почув, а потім і прочитав” ім’я Наталії (тоді ще Полонської) з нагоди ювілейного з’їзду в Києві передплатників журналу “Вестник знания”, що розпочався 12 червня 1911 р. Серед запрошених лекторів були професор М. В. Довнар-Запольський (у майбутньому – викладач П. Курінного) та Н. Д. Полонська, яка доповідала на тему “Церковные древности Киева”. У виступі чітко провадилася думка про безперервність і спадковість культури Київської Русі і її зв’язок із розквітом українського мистецтва козацько-гетьманської доби. На думку П. Курінного, тоді ще учня Уманської класичної гімназії, ідеї Н. Полонської, проголошені перед аудиторією робітників та службової інтелігенції, були революційними.

Під час навчання на історико-філологічному факультеті Київського університету П. Курінний тісно співпрацював із професором М. В. Довнар-Запольським, ученицею якого була і Н. Полонська. При нацистській окупації УРСР Н. Полонська, П. Курінний та інші представники української інтелігенції працювали в системі музейних установ Києва. У 1943 р. емігрували до Німеччини, де всіляко намагалися підтримувати один-одного. “Її особисте оточення й товариство – діячі національно-визвольної акції. Її громадсько-політичний ідеал – мила їй ще з дитинства українська державність – сильна, велична, вільна, на чолі з імпазантними чесними єдиновладцями – гетьманами, що спираються на довір’я і любов українського народу. Вона ненавидить все анархічне і, де може, гаряче бере участь в позитивному будівництві нашої громади. Цьому служить її перо та її справжня патріотична українська вдача”, – так характеризував “свого найбільшого друга” П. Курінний<sup>11</sup>.

Як згадувала Н. Полонська-Василенко, велика частина плідного наукового життя П. Курінного пройшла на її очах. Їхня перша зустріч

відбулася на засіданні “Історико-етнографічного гуртка”, створеного М. В. Довнар-Запольським при історико-філологічному факультеті Київського університету. Н. Полонська тоді була асистенткою Вищих жіночих курсів, а П. Курінний – студентом. Під час одного з засідань останній виступав із доповіддю про Овруцькі шиферні прислиці\*.

Наступна зустріч П. Курінного і Н. Полонської відбулася у 1916 р. у Саратові, куди 1915 р. було евакуйовано Київський університет. Н. Полонська приїхала до Саратова, щоб прочитати в університеті 2 “пробні” лекції, якими закінчувався магістерський іспит. П. Курінний тоді закінчував університет і був секретарем Історико-етнографічного гуртка, вже мав наукове ім’я і був членом Саратовської вченої архівної комісії.

Н. Полонська відзначала надзвичайну енергію і працездатність П. Курінного, його активну участь у найважливіших археологічних розкопках на території України – від палеолітичних стоянок (Кирилівська стоянка в Києві) до руїн Запорозької січі і характеризувала його словами “талановитий, енергійний дослідник, вчений, організатор”, котрий з молодечим запалом відкликається на всі явища українського життя<sup>12</sup>.

В архіві зберігаються 14 листів Р. Курінної до Н. Полонської-Василенко, написаних у 1970–1973 рр. та 19 листів Н. Полонської-Василенко до Р. Курінної, що датуються 1964–1970 рр. П. Курінний в останні роки життя важко хворів, тому листування вела Р. Курінна. В листах простежуються теплі товариські взаємини між Н. Полонською-Василенко та родиною Курінних, пронесені через довгий період часу. Незважаючи на певні непорозуміння та суперечки, які іноді виникають у приватному спілкуванні, в листах простежується висока повага та співпереживання кореспондентів один до одного. Їхнє листування є важливим історичним джерелом, оскільки проливає світло на повсякденне життя української інтелігенції в еміграції, стан здоров’я, відносини та контакти в емігрантському середовищі. Наскрізною лінією через більшість листів проходить тема УВАН, вірніше тих проблем, які виникли з її німецьким відділенням у зв’язку з затяжною хворобою П. Курінного. Висвітлення цієї теми в листуванні Н. Полонської-Василенко та Р. Курінної вважаємо завданням найближчого часу, а доки публікуємо частину листування, зміст якої зрозумілий без детального розкриття теми УВАН.

Таким чином, можна стверджувати, що листи, які публікуються нижче, не лише висвітлюють важливі етапи наукової творчості україн-

---

\* Овруцькі шиферні прислиці (прясельця) – тягарець, який насаджували на веретено, щоб надати йому сталості і рівномірності обертання. Зазвичай мали округлу форму. Відомі з часів неоліту. Спочатку їх виготовляли з глини, пізніше – з каменю. На Русі в XI–XIII ст. прясельця з рожевого волинського лупаку-шиферу вироблялися в околицях Овруча, звідки вони розходилися по всій Україні та були експортовані в Московщину, Болгарію і Польщу.

ської інтелігенції в еміграції, але й слугують вагомим джерелом для вивчення непростой, а в багатьох моментах і суперечливої історичної доби, на яку припала плідна праця Н. Полонської-Василенко та П. Курінного. Їхнє опубліковане та неопубліковане листування є репрезентативним джерельним комплексом для подальшого ґрунтового вивчення професійних інтересів та приватного життя видатних вчених.

До публікації підготовлено 4 листи, які розміщено у хронологічній послідовності. Тексти документів публікуємо зі скороченнями, мовою оригіналу зі збереженням стилістичних та орфографічних особливостей, лише внесено незначні корективи в листи Н. Полонської-Василенко, а саме: наближено написання слів до сучасних норм, наприклад, “пошта” замість “почта” тощо.

Місце і час створення документів визначено за їхнім змістом і авторським датуванням. Публікація супроводжується коментарями, в яких здійснено ідентифікацію персоналій.

---

<sup>1</sup> *Курінний П.* Історія археологічного знання про Україну. Видання 3-тє. Передмова і вступна стаття П. Горохівського. Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. 151 с.

<sup>2</sup> *Білокінь С. Курінний П. П.* В кн.: Вчені Інституту історії України: Біобібліографічний довідник. Київ, 1998. С. 170–172.

<sup>3</sup> *Станиціна Г.* Особисте листування науковців як джерело свідчення про становище населення України у 20-ті – на початку 30-х років ХХ ст. (за матеріалами Наукового архіву Інституту археології НАН України)//Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. 2015. Вип. 19. С. 170–180.

<sup>4</sup> *Торгало Ю.* Петро Петрович Курінний. Умань: ВПЦ “Візаві”, 2014. 136 с.

<sup>5</sup> *Пекарська Л. В.* Петро Курінний: повернення із забуття//Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. Ч. 2. Київ: Такі справи, 2009. С. 94–105.

<sup>6</sup> *Верба І. В.* Життя і творчість Наталії Полонської-Василенко (1884–1973): монографія. Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2008. 324 с.

<sup>7</sup> *Пекарська Л. В.* Зазнач. твір//Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. Ч. 2. Київ: Такі справи, 2009. С. 100–102.

<sup>8</sup> Архів УВУ (Архів Українського вільного університету). Ф. 2. Копії та переклади документів П. та Р. Курінних. Арк. 1.

<sup>9</sup> Там само. Ф. 2. Посвідки, листи 1944–1952. Арк. 1.

<sup>10</sup> Там само. Ф. 2. № 4. Арк. 4.

<sup>11</sup> *Курінний П.* Наталя Дмитрівна Полонська-Василенко: Привіт з нагоди ювілею: 70 років життя та 40 років наукової праці на користь Україні//Український селянин. 10 лютого 1954 р. Ч. 3(17). С. 3.

<sup>12</sup> *Полонська-Василенко Н.* Петро Петрович Курінний//Шлях Перемоги. 15 серпня 1954 р. № 55. С. 3, 5.

## № 1

## Лист Н. Полонської-Василенко до Р. і П. Курінних

11 лютого 1969 р., [м. Дорнштадт,  
Баден-Вюртемберг, ФРН]

Дорогі Раїсо Михайловно та Петре Петровичу!

Дуже зворушена Вашими милими листами, але хвилює застуда Раїси Михайловни, я боюся, що це “азійська грипа”, що триває 3 тижні. Де схопили Ви її?

Спасибі велике за запрошення “відсвяткувати” у вас мій ювілей. Він нагадує “тризну” Шевченка. Все менше друзів! Без “святкування”, звичайно, буду у Вас. Я приїду 24, пробуду днів 4, бо багато справ в УВУ. Тоді буду я у Вас.

Чому не писала? Багато причин. Не було “настрою”, а крім того не хотіла своїми листами нагадувати про “ювілей”. І чого радіти? Наконечна пише “телеграфічно”: “... Вітаю, бажаю всього! 100 ЛІТ”. Хочу відповісти: “типун Вам на язик”! Уж як буде 100 – напевно потраплю до “пфлеге”\*, до божевільних, паралізованих і т. д. Ну може ще 2? Ну може 5 р. – но точно не 15! Це сказитися!

Цікаві мої враження та думки з приводу “ювілеїв”: не треба обридати людям! Перший – 70 років. Всі газети, журнали, статті, Петро Петрович теж!<sup>1</sup> Фото! Сотні-так-привітань. [...] 75 – значно суше, в УВУ чествовали нас з Міллером<sup>2</sup> і навіть Раїса Михайловна не прийшла – чого там? Велика штука! 80 – тихо, скромно у Курінних. Правда – УВУ надрукував статтю в Н[аукових] Зап[исках] Тепер буде ще скромніше. Цікаво: увага на ювілеї молодших: 70, 60 рр.. [...] А старші вже обридли! Та й правда!

Я приїхала 31. Застала – привітання від бургермейстера\*\* й ландрата\*\*\*! Альбом ікон Богоматері та чудовий плед. Ландиші від Кімміх. З того числа – штук 10 привітань і цікаво-офіційні з Австралії, НТШ [...]. Я не буду святкувати. Не можна запросити до себе, бо всі так пересварилися, що до одної кімнати не можна. А робити два дні я не хочу. Та й ті, кого запрошу разом – перегризуться.

Ці дні я дуже – не знаю, який вираз підшукати? Стурбована? – Гірше.

Я була в Мюнхені, коли виявилось, що пакет, що я надіслала до УВУ ЗАКАЗНИМ 18 січня до мого виїзду в УВУ не одержано. На щастя – маю квитанцію. Послала на пошту. Відповідь – “почекайте 2 дні”. Почекала. Послала знов. “Почекайте два дні”, він є, але. Так минуло ТРИ ТИЖНІ з дня надсилки! Міг побувати в Австралії. Нарешті – написала до УВУ, щоб подали заяву-протест до Штуттгарту. Вчора пішла до директора. Обурений й стурбований. Сам позвонив на пошту. Кажуть – у них нема квитанції. Розумієте – хотять, щоб я віддала квитанцію. Виявилось: у них дві книги: окремо “входящих” і окремо “исходящих”. Оцю другу вони віддають до Ульму – і не можуть перевірити, куди надіслано? Ну не ідіоти? “Даст іст ніхт шлім”. А розумієте – я не можу скласти розкладу лекцій, бо там 15 анкет – відповіді – з США, Канади. Я не

\* нім. Pflege – догляд.

\*\* нім. Bürgermeister – керівник міста

\*\*\* нім. Landrat – виборна посада в системі місцевого самоврядування Німеччини.

можу просити Стецюка<sup>3</sup>, чи Рудницького<sup>4</sup> повторити, бо я згубила, бо підє перезвон по Америці “Декан УВУ вже не здатна до праці – загубила всі документи!” Не можу писати, що тут така пошта, що гублять рекомендовані, бо не повірять! От і сиджу! А вони кажуть “ніхт шлім”. Що на їхню думку “шлім?” Директор понял моє становище, і думає те, що думаю я: причина політична: або проти УВУ, або проти декана.

Здоров’я? Було дуже зле. Слабкість, отеки. А головне – “блутдрук”<sup>\*</sup> 118. Тепер ліпше. Погода жутка: то 12 мороза, то тече.

Ще причина: спішно писала статтю для Кубійовича<sup>5</sup> “Південна Україна”. Передрукову сама. [...]

От бачите скільки написала!

Обнімаю й цілую міцно! Ваша, любляча Вас.

Р. С. Наші кланяються.

## № 2

### Лист Р. Курінної до Н. Полонської-Василенко

25 березня 1970 р., Мюнхен [ФРН]

Вельмишановна й дорога Наталіє Дмитрівно!

Дуже нас турбують Ваші нескінчаємі тромби. Так вже сподівалися бачити Вас у нас, бо давно, дуже давно чекаємо на Вас. Вчора говорила з В. Плющем<sup>6</sup>; він зрозумів з Вашого листа, що ви приїдете до М[юнхена] на торжествену літургію в нашій церкві з митрополитом, а Дідович<sup>7</sup> зараз після цього розбив мої надії на Ваш приїзд, сказав (теж, звичайно, по телефону), що Ви приїхати ще не можете. Люба Наталіє Дмитрівно, мені чогось здається, що ви до нас вже охололи – не пишете більше, не приїздите. А я так хотіла б, щоб Ви “по старому” приїхали б знов до М.[юнхена] і коротали би вечори з нами, які так цінять Вашу присутність в нашій хаті й ті такі дружні й цікаві розмови з вами, осторонь від УВАН і інших неприємних тем. Якщо мої листи вас хвилювали, простіть мені, люба Наталіє Дмитрівно. Я перший раз в житті відчула безсильність П.[етра] П-[етрови]ча і безпорадність в цій справі і взялася захищати його “из всех своих маленьких сил” (це із романса Гречанінова<sup>8</sup>), ну, а тому що я не дипломат і ціную правду перед усім, то мій захист його вийшов такий різкий і відштовхнув всіх добрих людей від нас. Звідти наука: не берися за те, чого не вмієш: і П.[етру] П-[етрови]чу не допомогла і ворогів собі нажила. Отже, люба, дорога Наталіє Дмитрівно, приїздіть до нас швидше (як тільки видужаєте) і приїздіть дружньо, як раніш протягом багатьох років. Бо в Вашому лиці ми загубили б друга, якого щиро любили довгий, довгий час.

А ось мої нові неприємності. Вчора Дідович сказав, що в роботі П.[етра] П-[етрови]ча, яку він почав розмножувати, багато помилок п. Ващенкої, як він каже, але я йому сказала, що це мої помилки, бо я ж після п. Ващ[енкової] перевіряла. Мені дуже соромно, бо я звикла робити все дуже добре, а тут вже чи то старість, чи постійні хвилювання, що збивають мене “з панталіку”, а може й перебільшене довір’я до знання мови пані В., бо в сумнівних місцях я, замість подивитися у Голоскевича, залишала так, як

<sup>\*</sup> нім. Blutdruck – кров’яний тиск.

надрукувала п. В [ашенкова]. Сьогодні Юра<sup>9</sup> взяв у Дідовича нерозмножені ще матриці і привіз мені на перевірку. Буду дуже старанно перевіряти їх і виправляти по Голоскевичу. Це, звичайно, дуже важко буде вже тому, що сліпе письмо, а по-друге постійна перевірка. Крім того, я вже почала робити той скрипт П.[етра] П-[етрови]ча, що Ви його привезли з Дорнштадту. У П.[етра] П-[етрови]ча є правда ще свій примірник. Це теж трудна праця, бо писати треба на 3-х машинках та робити додатки. Отже роботи у мене зараз занадто, а весна, як і багато інших попередніх весен, пройде повз мене, не освіживши душу, яка так прагне свіжого повітря. Цілуємо вас міцно. Ваші Р. і П. Курінні.

### № 3

#### Лист Н. Полонської-Василенко до Р. Курінної

26 березня 1970 р. [м. Дорнштадт,  
Баден-Вюртемберг, ФРН]

Дорога Раїсо Михайловно!

[...] я хвора, може непоправно. Я мушу п'ятий раз за 3 місяці лежати, а лежати я не можу, бо сама в кімнаті. Сотню разів треба встати, щось взяти, щось випити. Був страшний “атак” серця вночі – і я не знала, чи доживу до ранку? А взяти ліки з полиці не було сил. І я втратила цю незрівнянну літургію митрополита, і обід на його честь, де мала промовляти. А головне – дві його промови – в церкві та по обіді. Втратила на довжині візит до мене – бо ми відклали головні розмови на Мюнхен.

Коли приїду – не знаю [...]. Мусить бути спокій, а я горю, бо не маю зв'язків з УВУ, бо Дідович не надсилає те, що мусить надіслати. Пишу сотні листів в справах УВУ. Тепер моє болюче місце – УВАН. Ви заспокоїлися, слава богам. Я – ні. Сталося так, як я передбачала – моральна відповідальність пала за все на мене, бо ніхто не хоче вірити, що була така дивовижна організація УВАН, де не було президії, і де я – єдина на Мюнхен, що 20 рр. була співробітником УВАН, поки єдиним істориком і не мала місця в якомусь Бюрі. Мені доводиться давати пояснення – а я сама не знаю. Напр. виявилось, що один з видатніших наших професорів Мюнхену – Бойко, 12 рр. тому подав заяву про бажання – скромно включитися в працю УВАН. Але відповіді не дістав, і обвинувачення пало на мене. А він же міг бути віце-президентом! Ви пишете мені: якби загинули П.[етро] П.[етрови]ч і Панейко<sup>10</sup> – що було без них. Тому завжди в президії є “зміна” – віце президент, один, а може два. Вчен. Серетар. У нас – тільки П.[етро] П.[етрови]ч, і тому ніхто не вірить. Бо ж Пан.[ейка] ніхто в серйоз не брав. Я писала Вам: Плющ просить списків членів. Оглоблин просить членів і кореспондентів. Візьміть приклад НТШ: як воно росте, кореспонденційним шляхом. Пишуть рецензії, переводять обрання.

Маю листа від Данилова. Прочитав в газетах (було й в Шл[ях] Пер[емоги]) і обурився. Написав вже відповідь, але я ще не одержала. Хоче апелювати до [...] УВАН – в Нью-Йорку. Просить надіслати:

1. Список членів.
2. Скільки видано і заголовки – за останні 10 рр.



3. Які заходи робив пр. Бойко, щоб включитися і чим вони закінчилися.

Цілую міцно Вас і Петра Петровича [...].  
Ваша, любляча Вас.

#### № 4

#### Лист Р. Курінної до Н. Полонської-Василенко

21 січня 1973 р., Мюнхен [ФРН]

Вельмишановна й дорога Наталіє Дмитрівно!

Тільки-що прочитала вашу статтю про П.[етра] П.[етровича] в “Визвольному Шляху”. Люба, дорога Наталіє Дмитрівно, і де у Вас ці гарні слова (і головне все нові й нові) беруться, щоб так гарно описувати життя нашого дорогого Петра Петровича. Аж тепер я бачу як широко й гаряче Ви його любили. Але мушу сказати, що й він Вас любив, любив аж до самої смерти, любив і поважав.

Дякую, дякую і ще раз дякую за все.

Люба Наталіє Дмитрівно, я чекаю, себто дуже сподіваюся, що ви мені допоможете порадами в моєму упорядкуванні справ УВАН. Їх же треба кудась здати, треба скликати якусь Комісію яка б порядкувала цією справою. Звичайно, мушу впорядкувати все я сама, бо всі справи лежать в перемішку з персональними справами П.[етра] П.[етровича], з його роботами, а в своєму заповіті він доручив все це впорядкувати мені персонально. Поки що я ще нічого там не робила, бо хворію і не могла навіть досі відповісти на всі листи зі співчуттям. Напишу два-три і вже мушу лягати; чи то через смуток, який ще тяжким каменем лежить на моєму серці, чи це ще наслідок моєї перевтоми, чи це якась нова хвороба, яка може привести мене через лікарню (тепер ніщо не стоїть на заваді, можу хоч завтра лягти до лікарні) до П.[етра] П.[етрови]ча. Могила така глибока, як вони на цвинтарі мені сказали “Фамілієнград” так що й мені місце там буде. [...] На наступному тижні піду до лікаря. Хотіла б все ж таки скорше привести до ладу “Академію”. Наталіє Дмитрівно, поміжть, порадьте що мені робити.

Ви єдина моя надія. Люба, дорога Натал. Дмитр. Не сердьтєся за те, що я Вам ще роботу навалюю, але порадьте в якому порядку мені братися за цю роботу. Чи спочатку впорядкувати П.[етра] П.[етрови]ча рукописи, щоб можна було б щось надрукувати, чи бібліотеку чи що ще?

Бувайте здорові. На днях знову напишу.

Цілую міцно-преміцно. Ваша (підпис).

Р. С. Привіт Ол. Ів.

<sup>1</sup> Ймовірно, йдеться про статтю: *Курінний П.* Наталя Дмитрівна Полонська-Василенко: Привіт з нагоди ювілею: 70 років життя та 40 років наукової праці на користь Україні//Український селянин. 10 лютого 1954 р. Ч. 3(17). С. 3.

<sup>2</sup> Міллер Михайло Олександрович (1883, Кам'яно-Мілерівська слоб. області Війська Донського (нині – Луганська обл.) – 1968, Мюнхен, ФРН) – ар-

хеолог, історик. Професор (1934). Дійсний член УВАН у Мюнхені, доктор філософії УВУ, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (1949).

<sup>3</sup> Д-р Стецюк Василь (1910–1975 або 1978, Нью-Джерсі, США) – український вчений (класичний філолог) і педагог, дійсний член НТШ, професор УВУ.

<sup>4</sup> Рудницький Ярослав-Богдан Антонович (1910, Перемишль – 1995, Монреаль, Канада) – український канадський славіст, мовознавець, науковий і громадський діяч, літературознавець, фольклорист. Президент УВАН, професор УВУ.

<sup>5</sup> Кубійович Володимир Михайлович (1900, Новий Санч, Королівство Галичини та Володимирії, Австро-Угорщина (нині Польща) – 1985, Париж, Франція) – український (лемко) історик, географ, енциклопедист, видавець, громадсько-політичний діяч, організатор видання та головний редактор Енциклопедії українознавства та фундаментальної праці “Географія українських і сумежних земель”.

<sup>6</sup> Плющ Василь Левович (1902, Варшава – 1976, Мюнхен, ФРН) – лікар, історик. Кандидат медичних наук (1938), доктор медичних наук (1941), професор внутрішніх хвороб Львівських медико-природничих фахових курсів (1943–44). Один із засновників і керівник медичної секції УВАН, Українського історичного товариства.

<sup>7</sup> Володимир (в миру – Дідович Володимир Тихонович (1922, с. Матвіївка, нині Тернопільської обл. – 1990, Мюнхен, ФРН) – український релігійний діяч. Вчений секретар УВУ, член Вищої церковної управи УАПЦ у Німеччині.

<sup>8</sup> Гречанінов Олександр Тихонович (1864, Москва – 1956, Нью-Йорк, США) – російський композитор-академіст, учень М. А. Римського-Корсакова.

<sup>9</sup> Денбський Юрій – син Раїси Курінної від першого шлюбу.

<sup>10</sup> Панейко Юрій Лукич (1886, Золочів, Львівська область – 1973, Мюнхен, ФРН) – український правник, громадський діяч. Доктор юридичних наук. Дійсний член НТШ і УВАН, адміністративіст, історик держави та права.

The fragment of the correspondence between famous figures of the Ukrainian intelligentsia in post-war Germany – Nataliya Polonska-Vasylenko and Rayisa Kurinna had been presented in the publication. These letters give us not only new information about the every day life of the Ukrainian intelligentsia in emigration, the organization of scientific societies, but also reveal the peculiarities of the relations between the Kurinnyies family and N. D. Polonska-Vasylenko.

**Key words:** Rayisa Kurinna; Petro Kurinnyi; Nataliya Polonska-Vasylenko; correspondence; emigration; Ukrainian Free University (UVU); Ukrainian Free Academy of Sciences (UVAN).